

DŮSTOJNÍCI OBĚŤMI

Politické procesy v 50. letech minulého století v Československu

CÍLE:

- zamyslet se nad obecnými hodnotami: hrdost, vlastenectví, svoboda, zodpovědnost
- porozumět pocitům politických vězňů nespravedlivě odsouzených k trestu smrti

ČAS: 35 minut

POMŮCKY:

- **MATERIÁL 1a** – zvuková nahrávka dopisu Heliodora Píky na rozloučenou
- **MATERIÁL 1b** – přepis dopisu Heliodora Píky na rozloučenou
- **MATERIÁL 2** – fotografie vojenských představitelů, popisky s jejich jmény
- psací potřeby

POSTUP:

1. Žákům pustíme zvukovou nahrávku dopisu na rozloučenou, který napsal Heliodor Píka v předvečer své popravu (**MATERIÁL 1a**). Nijak nekomentujeme.
2. Po poslechu provedeme krátkou reflexi. Necháme žáky hádat, kdo mohl tento dopis napsat. Poté se ptáme, zda znají některé osobnosti, které mohly být oběťmi soudních procesů v 50. letech minulého století. Pokud žáci neuvedou jméno H. Píky, sdělíme jim, že tento dopis napsal právě on, před svou popravou. Vysvětlíme žákům, čemu se v 50. letech říkalo politický proces – využijeme k tomu formulaci z právě reprodukováného/přečteného dopisu na rozloučenou.
3. Promítneme část filmu (4. a 5. kapitola – cca 18 minut).
4. Na tabuli umístíme několik fotografií důstojníků, popravených v době komunismu (**MATERIÁL 2**).

REFLEXE:

S žáky diskutujeme, zda znají jména důstojníků. Sdělíme jim jména některých z nich a základní identifikační údaje. Požádáme žáky, aby si vybrali jednoho z nich a připravili si doma krátký medailonek o jeho životních osudech, který poté připevní na nástěnku k fotografii důstojníka. Uvedeme zdroje, odkud mohou čerpat informace. Žáci si mohou vybrat i jiné vojenské představitele, kteří byli popraveni v době komunismu, a to například v seznamu na <http://www.totalita.cz/seznamy/popravky.php>.

POZNÁMKA:

Při práci s filmem doporučujeme tuto aktivitu uskutečnit před aktivitou Rehabilitace Heliodora Píky, která předpokládá bližší znalost Píkova životopisu.

Zvuková nahrávka Píkova dopisu na rozloučenou je k dispozici ke stažení na webových stránkách www.jedensvetnaskolach.cz/index2.php?id=371.

Místo zvukové nahrávky je možné použít přepis dopisu (**MATERIÁL 1b**), který žákům sami přečteme.

Dopis generála Heliodora Píky na rozloučenou psaný v noci z 20. na 21. 6. 1949 v Plzni na Borech:

Milovaní, nejdraší,

před strašně a hrůzně tragickými okamžiky stojím klidný, vyrovnaný, s čistým svědomím, že – přes mnohé chyby – jsem své povinnosti plnil co nejsvědomitěji a co nejpoctivěji. Jsem přesvědčen, že nejde o justiční omyl, vždyť vše je tak průhledné – že jde o politickou vraždu; přece však rád přinesu tuto násilnou oběť, bude-li sloužit k uklidnění v národě, k jeho sjednocení. Není ve mně zloby, nenávisti ani pomstychtivosti, snad toho chtějí moji protivníci využít k dosažení jednoty. Studí mne však hořká lítost nad tím, že zmizela spravedlnost – snad jen dočasně – a šíří se nenávist, mstivost, zmizel smysl pro snášitelnost, pro svobodu myšlení a projevu. Jak lehce se pravda překroutila v pravý opak a není dovoleno dáti jediného svědectví a důkazu k obhájení pravdy. Je mi líto, že strach ovládl většinu lidí a že se neodvažují říci pravdu, nebo aspoň neříci vyloženou lež buď z donucení, nebo z konjunkturalismu.

Kam že zmizela poctivost a odvaha? Kam zmizelo naše „credo“ – zděděné od mistra Jana Husa a T. G. Masaryka –, které jsme tak hrdě sobě i světu připomínali? Pravda! Je to soumrak národního svědomí, nebo už temno svobody lidských práv? Ne, nemohu uvěřit, neboť génus národa je věčný, přetrvává bouří a nedá zahynouti!

Zdroj:

Váhal, R.: *Smrt generála. Melantrich*, Praha 1992.

PROKEŠ Květoslav

Major, příslušník Jednotek svobodných Francouzů, velitel motorizovaných jednotek na Středním východě (Bejrút), působil při Spojenecké vojenské misi.

* 2. 6. 1897 Záhřeb, okr. Šumperk

† 5. II. 1949 Praha

NECHANSKÝ Jaromír

Major, příslušník smíšeného předzvědného oddílu ve Francii, důstojník 1. čs. smíšené brigády ve Velké Británii, parašutista – velitel skupiny PLATINUM-PEWTER.

* 4. 12. 1916 Praha

† 16. 6. 1950 Praha

MORÁVEK Miloš

Štábní kapitán, velitel pevnosti v oblasti Velká Deštná v Orlických horách, velitelem samopalné roty 8. pěšího pluku, tzv. „Slezského“, dislokovaného ve Frýdku.

* 24. 12. 1911 Vídeň

† 1. 8. 1951 Ostrava

SABELA Karel

Kapitán, příslušník cizinecké legie, čs. zahraniční armády v Anglii, velitel čety čs. jednotek v bojích ve Francii.

* 12. 12. 1917 Český Těšín, okr. Karviná

† 18. 7. 1949 Praha

JEŘÁBEK Alois

Četař, příslušník 10. volarské pohraniční brigády MNB.

* 16. 1. 1927 Brno, okr. Havlíčkův Brod

† 5. 12. 1953 Praha

Zdroj:

www.ustrcr.cz

REHABILITACE HELIODORA PÍKY

Soudní rehabilitace odsouzených v politických procesech

CÍLE:

- pochopit nebezpečí totalitních režimů pro omezování osobní svobody člověka
- seznámit se s žádostí o soudní rehabilitaci

ČAS: 60 minut

POMŮCKY:

- **PRACOVNÍ LIST** – neúplná fiktivní žádost o rehabilitaci H. Píky (pro každého žáka)*
- KLÍČ K PRACOVNÍMU LISTU PRO PEDAGOGA
- **MATERIÁL** – přepis rozsudku nad H. Píkou
- psací potřeby

POSTUP:

1. Před promítnutím filmu žákům rozdáme **PRACOVNÍ LIST**. Vysvětlíme jim, že se jedná o fiktivní dokument z archivu STB, kde najdou neúplné informace o H. Píkovi, které se dochovaly. Dokument záměrně poškodili agenti StB, aby nemohlo dojít k obnově procesu, a tak je třeba některé informace doplnit. Bude záležet na žácích, aby doplnili co nejvíce informací, na jejichž základě by mohl být generál H. Píka v obnoveném procesu rehabilitován. Žákům vysvětlíme, co to znamená soudní rehabilitace (viz poznámky).
2. Promítneme část filmu (1.–3. kapitolu – 34 minut). V průběhu filmu žáci doplňují chybějící informace do **PRACOVNÍHO LISTU**.
3. Po projekci žáky rozdělíme do skupin po třech až čtyřech. Ve skupinách diskutují nad tím, co dodali do dokumentu. Společně si doplní informace, které nestihli ve filmu zachytit.
4. Žákům z **MATERIÁLU** přečteme rozsudek nad H. Píkou a vysvětlíme, kdo požádal o rehabilitační soud.
5. Žáci sedí v kruhu, jeden z žáků představuje předsedu soudu a klade otázky, mluvčí z každé skupiny odpovídají na otázky a doplňují z pracovního listu chybějící údaje. Pokud potřebuje předseda soudu doplnit výpověď, požádá ostatní účastníky jednání (třídu) o doplnění. Diskuse probíhá tak dlouho, dokud žáci nedoplní celý pracovní list. Diskuse se účastníme pouze jako moderátor a případně vysvětlíme pojmy, kterým žáci dostatečně neporozuměli při sledování filmu.

REFLEXE:

Na základě zjištěných údajů o H. Píkovi společně diskutujeme, proč by měl být H. Píka rehabilitován, proč se ho totalitní režim obával, proč se těmito procesům z 50. let minulého století říká politické. Na závěr můžeme přečíst, jak ve skutečnosti dopadla rehabilitace H. Píky a také zda a kdo byl za tuto politickou vraždu potrestán (viz **MATERIÁL**).

POZNÁMKA:

*Pracovní list je určen pro žáky ZŠ. Žáci SŠ si poznámky, na jejichž základě by mohl být H. Píka rehabilitován, během projekce zaznamenávají sami bez pomoci pracovního listu.

Zákon č. 82/1968 Sb. o soudní rehabilitaci v preambuli uvádí: Odčinění křivd, k nimž v minulosti došlo porušováním zákonosti na úseku trestního soudnictví, je základním předpokladem pro obnovení obecné a plné důvěry v socialistickou zákonost a spravedlnost. Zejména je třeba, aby se urychleně dostalo plné rehabilitace občanům, kteří byli odsouzeni a potrestáni jako škůdci socialismu, ač se na zájmech socialistické společnosti trestnou činností neprovinili.

Nelze však odstraňovat akty revoluční zákonosti, oslabovat, či dokonce popírat socialistický právní řád.

Rehabilitace nemůže se týkat nepřátel socialistické výstavby, kteří trestnými činy proti republice nebo jinou trestnou činností porušili platné zákony a byli podle nich právem potrestáni.

Tento zákon byl po roku 1989 nahrazen Zákonem č. 119/90 Sb. o soudní rehabilitaci.

ŽÁDOST O OBNOVU PROCESU A REHABILITACI

JMÉNO, PŘÍJMENÍ: .....

DATUM NAROZENÍ: 3. července 1 . . 7

MÍSTO NAROZENÍ: ŠTÍ. . . A u OP . . Y

DATUM ÚMRTÍ: 21. června 1 . . 9

MÍSTO ÚMRTÍ: .....

PŘÍČINA SMRTI: .....

STAV (svobodný – ženatý):

MANŽELKA:

DĚTI:

VZDĚLÁNÍ: gymnázium v .....

..... ve Francii

POVOLÁNÍ:

ZEMĚ, VE KTERÝCH PŮSOBIL VE SLUŽBÁCH ČESKOSLOVENSKÉ VLÁDY:

R . . . . . O jako .....

T. . . . . O pomáhá .....

S. . . . . Ý S . . . . . Z pomáhá .....

BOJOVAL ZA PRVNÍ SVĚTOVÉ VÁLKY V ČESKOSLOVENSKÝCH LEGIÍCH? ANO – NE

PRACOVAL JAKO DIPLOMAT VE SLUŽBÁCH ČESKOSLOVENSKÉHO STÁTU? ANO – NE

JAK?

ZASLOUŽIL SE O OBNOVU ČESKOSLOVENSKÉHO STÁTU PO DRUHÉ SVĚTOVÉ VÁLCE?

ANO – NE

ČÍM?

ZDŮVODNĚNÍ, PROČ BY MĚL BÝT PROCES OBNOVEN A OBŽALOVANÝ REHABILITOVÁN:

ŽÁDOST O OBNOVU PROCESU A REHABILITACIJMÉNO, PŘÍJMENÍ: **Heliodor Píka**DATUM NAROZENÍ: **3. července 1897**MÍSTO NAROZENÍ: **Štítina u Opavy**DATUM ÚMRTÍ: **21. června 1949**MÍSTO ÚMRTÍ: **VĚZNICE BORY, PLZEŇ**PŘÍČINA SMRTI: **SMRT PROVAZEM**STAV (svobodný – ženatý): **ŽENATÝ**MANŽELKA: **MARIE SEHNALOVÁ**DĚTI: **SYN MILAN**VZDĚLÁNÍ: **gymnázium v OPAVĚ****VOJENSKÁ AKADEMIE A VŠ VOJENSKÁ** ve FranciiPOVOLÁNÍ: **VOJÁK – GENERÁL: VOJENSKÝ ATAŠÉ, ZAMĚSTNANEC****MINISTERSTVA OBRANY, GENERÁLNÍ ŠTÁB ČS. ARMÁDY**

ZEMĚ, VE KTERÝCH PŮSOBIL VE SLUŽBÁCH ČESKOSLOVENSKÉ VLÁDY:

RUMUNSKO jako **VOJENSKÝ ATAŠÉ****TURECKO** pomáhá **UPRCHLÍKŮM PŘED FAŠISMEM Z PROTEKTORÁTU Čechy a Morava****SOVĚTSKÝ SVAZ** pomáhá **BUDOvat ČS. JEDNOTKU V BUZULUKU**BOJOVAL ZA PRVNÍ SVĚTOVÉ VÁLKY V ČESKOSLOVENSKÝCH LEGIÍCH? **ANO – NE****(VÝCHODNÍ, ZÁPADNÍ FRONTA)**PRACOVAL JAKO DIPLOMAT VE SLUŽBÁCH ČESKOSLOVENSKÉHO STÁTU? **ANO – NE**JAK? **POMÁHAL UZAVŘÍT MALOU DOHODU A BOJOVAT PROTI NASTUPUJÍCÍMU KOMUNISMU A FAŠISMU V EVROPĚ**

ZASLOUŽIL SE O OBNOVU ČESKOSLOVENSKÉHO STÁTU PO DRUHÉ SVĚTOVÉ VÁLCE?

ANO – NEČÍM? **ZASLOUŽIL SE O OSVOBOZENÍ ČSR ORGANIZOVÁNÍM ČS. JEDNOTKY V BUZULUKU, PODPOROVAL SNP, ÚČASTNIL SE PODPISU ČS.-SOV. SPOJENECKÉ SMLOUVY**

Rozsudek vojenského senátu Státního soudu

„Obžalovaný generál Heliodor Píka, narozený 3. července 1897 ve Štítině, je vinen z žalovaných skutků a odsuzuje se podle § 6, odst. 2/II, podle zákona 50/23 za použití § 45 a 96 vojenského trestního zákona kromě kasace a ztráty čestných odznaků a vyznamenání k trestu smrti provazem.“

Rehabilitace

Z iniciativy generálova syna Milana Píky a obhájce Rastislava Váhaly byl v roce 1968 proces obnoven.

Nezávislý vojenský soud dospěl k závěru, že neexistuje žádný důkaz o vyzrazení zvláště důležitého státního tajemství generálem Píkou. Příprava i průběh procesu v roce 1949 jsou zřetelně poznamenány režii, podle níž vyšetřování a proces měly jen dokázat předem přijaté závěry a rozhodnutí politických organizátorů. Generál Píka byl zatčen a vězněn bez jakýchkoliv usvědčujících důkazů. Základní dokument, který měl Píku usvědčit ze špionáže, je prokazatelně falzifikát.

Soud zprostil Heliodora Píku v plném rozsahu obžaloby bývalého Státního soudu. Spravedlnosti bylo učiněno zadost, generál Píka byl plně rehabilitován. Soudní znalec plukovník Zadina spáchal sebevraždu.

Nepotrestaní zúčastnění

Justiční vražda se stala v roce 1949, většina aktérů je dnes po smrti. Jediný žijící člověk prokazatelně spoluodpovědný za smrt generála Píky, bývalý prokurátor **Karel Vaš**, byl postaven před soud až v roce 2001.

Ten ho uznal vinným a odsoudil k sedmi letům vězení, ale vyšší soud jednání zastavil, protože trestný čin už byl v roce 1994 promlčen. Jeho rozhodnutí je konečné.

Karel Vaš, bývalý tajný spolupracovník sovětské NKVD, tak unikl trestu a necítil potřebu se za své činy přítomnému Milanu Píkovi omluvit. Neomluvil se ani nikdo z komunistů.

Omluvil se jen jeden člověk. Nečekaně k němu přistoupil, objal ho a se slzami v očích řekl:

„Je mi to opravdu moc líto, za celou rodinu se vám omlouvám... jsem syn Bedřicha Reicina... byla to vražda!“

Zdroj:

www.totalita.cz